

Mondialisering van de economie

De toenemende vervlechting van de economie op wereldschaal is een proces dat al enige tijd aan de gang is. De laatste jaren is het in een stroomversnelling geraakt, vooral onder invloed van het bedrijfsleven¹.

In de naoorlogse periode heeft de internationalisering van de economie zich in twee fasen ontwikkeld. In de eerste fase, die liep van 1945 tot 1975, hebben vooral intergouvernementele organisaties, zoals IMF, OESO, Wereldbank en GATT, de impulsen gegeven tot supranationale coördinatie inzake het economische, monetaire, financiële en handelsbeleid. In de tweede fase, waarin we ons nu bevinden, hebben particuliere ondernemingen het initiatief overgenomen.

De supranationale organisaties beoogden coördinatie van het beleid van de afzonderlijke staten. Maar het huidige mondialiseringsstreven van bedrijven is veel omvattender en ingrijpender. Het is gericht op de integratie van de slagaders en de ingewanden van de economie, dat wil zeggen op de multinationale vervlechting van de industriële productie, de dienstensector en de kapitaalmarkten. Steeds meer bedrijven streven naar rationalisatie op basis van schaalvergroting. Zij organiseren hun productie van goederen en diensten op multinationale schaal.

Een eerste belangrijk gevolg hiervan is de geografische spreiding en verschuiving van economische centra. Dit zou men de geopolitieke implicatie van de mondialisering kunnen noemen. Door de multinationale vervlechting van de economieën zijn (vele) nieuwe partners tot het geheel toegetroeden, zoals Japan, de olielanden, de nieuwe industrielanden van de derde wereld, alsook de zogenaamde 'tijgers' van Zuidoost-Azië. Dit heeft tot gevolg dat de centrumpositie van de Verenigde Staten en van Europa minder onaantastbaar is dan voorheen. De traditionele centrumlanden zien hun financiële en technologische controle over de internationale arbeidsverdeling langzaam afbrokkelen.

In de Verenigde Staten wordt de afkalving van de hegemonie nog enigszins verzacht door het monetaire privilege. Immers, de Amerikaanse munt is nog reservemunt en sleutelvaluta voor vele andere economieën. Maar het hardnekkige externe tekort van de Amerikaanse economie wijst erop dat de VS meer dan conjuncturele problemen hebben met de internationale concurrentie. In Europa heeft de uitdaging die van de mondialisering uitgaat aanleiding gegeven tot een vernieuwd elan in-

L. Baeck

zake marktintegratie, met name het initiatief inzake Europa '92.

Een tweede probleemveld in de studie van de mondialisering is het tegenwicht van afzonderlijke naties. De historie van de naoorlogse internationale vervlechting leert ons dat deze steunt op een ambivalente ontwikkeling:

- geïnspireerd door een interventionistische ideologie van Keynesiaanse makelij groeiden de westerse economieën uit tot welvaartsstaten en tot overlegeconomieën waarin fors uitgebouwde organisaties van werknemers en werkgevers, samen met de overheid, het beleid voeren. Dit vooral met open oog voor de 'nationale belangen' inzake werkgelegenheid, regionale economische balansen, bescherming van traditionele sectoren, enz. De ideologische en actieve steun van welvaartsstaat en overleg-economie heeft de invloed van de natiestaat op sociaal-economisch vlak verstevigd en zijn greep op de publieke opinie ingeburgerd. De natiestaat lijkt ons nog voor lange tijd een stevige tegenspeler van de europeanisering en mondialisering;
- tegenover het nationale perspectief stond de internationale stroming: vanuit hun markteconomische kern (dat wil zeggen vanuit de particuliere ondernemingen) huldigden onze volkshuishoudingen vanouds de liberale droom van een open, vrije ruimte op mondiale schaal.

In het laatste decennium is de slinger ten voordele van rationalisatie van de productie en kapitaalvorming op mondiale schaal uitgeslagen. De ontsporingen van het beleid en de neoliberale ideologie van de jaren tachtig hebben

het te actieve sociaal-economische interventionisme van de overlegeconomieën enigszins ontluisd. We bevinden ons nu in een ideologische stroming die aanstuurt op deregulering en privatisering. De deregulering biedt ondernemingen weer meer ruimte tot initiatief en geeft daarmee een impuls aan ongeremde multinationalisering van de economische en financiële activiteiten.

Sinds de jaren tachtig is de internationalisering van de dienstensector en van de kapitaalmarkten op gang gekomen. Dit heeft een herstructurering van de factor kapitaal op internationale schaal tot gevolg. Deze herstructurering heeft onder meer een reactie verwekt op het vlak van de bedrijfscultuur in de richting van meer culturele diversiteit op het terrein van het management. Naarmate ondernemingen hun activiteiten meer op wereldvlak organiseren noteert men ook een assertiever tegenspel van de nationale managementculturen tegenover het van buitenaf komende cosmopolitische model.

In de toekomst zullen steeds meer grote bedrijven geleid worden door multinationale en dus multiculturele ploegen. Aangezien elk land of elke natie zijn eigen bedrijfscultuur en managementstijl heeft, zal men bij de samenstelling van deze ploegen met verschillende opleiding, stijl en cultuur veel aandacht moeten besteden aan de synergie die uit deze diversiteit kan opborrelen. De studie van multicultureel management lijkt me voor onze universiteiten een vruchtbaar veld van studie.

Ook op het materiële vlak moet de mondialisering die streeft naar uniformering van het produkt afrekenen met culturele verscheidenheid in de consumptie. Niet alleen het bestaan van nationale normen en wetgeving, ook de culturele verscheidenheid in preferenties en in smaak vormen een rem daarop. Producenten die dat over het hoofd zien, kunnen voor onaangename verrassingen komen te staan. Overigens hoeven de mondialisering en de daarmee gepaard gaande schaalvergroting niet noodzakelijkerwijs tot een wereld van industriële dinosaurussen te leiden. Ook kleine en middelgrote ondernemingen kunnen nog aan de bak komen door op de culturele verscheidenheid in te spelen.

L. Baeck

1. Dit thema was ook het onderwerp van het 19e Vlaams Wetenschappelijk Economisch Congres, dat op 19 en 20 april jl. te Leuven plaatsvond en waarvan ik het voorrecht had voorzitter te zijn: Vereniging voor Economie, *Mondialisering van de economie. De uitdaging van de jaren '90*, Leuven, 1989.